

ТЕАТР, КІНО ТА ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО

УДК 792.82(477)“195/199”

Горбатова Надія Олександрівна,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри бальної хореографії
Київського національного університету
культури і мистецтв
gorbatova@ukr.net

СУЧАСНА ХОРЕОГРАФІЧНА ОСВІТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Мета статті. Дослідити та проаналізувати особливості вищої хореографічної освіти у Великобританії; виявити перспективні напрямки розвитку для впровадження у вітчизняну систему вищої мистецької освіти на сучасному етапі. **Методологію** дослідження складають принципи об'єктивності, історизму, багатофакторності, системності, комплексності та плюралізму; а для досягнення мети використано **методи**: проблемно-хронологічний, конкретно-історичний, статистичний, описовий, логіко-аналітичний. **Наукова новизна.** Проведено комплексне дослідження структури вищої хореографічної освіти у Великобританії; розглянуто модульну систему, традиційні та новітні програми бакалавріату (Bachelor of Arts) і магістратури (Master of Arts), проаналізовано особливості соматичного навчання у контексті доцільності впровадження у вітчизняну систему вищої мистецької освіти. **Висновки.** Вища хореографічна освіта у Великобританії сприяє підготовці випускників до незалежної практики, можливість здійснювати кар'єрне зростання у різноманітних контекстах, відтак викладання та вивчення танцю розглядається як освіта для різноманітних сфер застосування.

Ключові слова: хореографічна освіта, вищі навчальні заклади Великобританії, модулі, програми курсу, дослідження.

Горбатова Надежда Александровна, кандидат исторических наук, доцент кафедры балльной хореографии Киевского национального университета культуры и искусств

Современное хореографическое образование в высших учебных заведениях Великобритании

Цель статьи. Исследовать и проанализировать особенности высшего хореографического образования в Великобритании; выявить перспективные направления развития для внедрения в отечественную систему высшего художественного образования на современном этапе. **Методологию исследования** составляют принципы объективности, историзма, многофакторности, системности, комплексности и плюрализма; а для достижения цели использованы методы: проблемно-хронологический, конкретно-исторический, статистический, описательный, логико-аналитический. **Научная новизна.** Проведено комплексное исследование структуры высшего хореографического образования в Великобритании; рассмотрено модульную систему, традиционные и новейшие программы бакалавриата (Bachelor of Arts) и магистратуры (Master of Arts), проанализированы особенности соматического обучения в контексте целесообразности внедрения в отечественную систему высшего художественного образования. **Выводы.** Высшее хореографическое образование в Великобритании способствует подготовке выпускников к независимой практике, возможности осуществлять карьерный рост в различных контекстах,

поэтому преподавания и изучения танца рассматривается как образование для различных сфер применения.

Ключевые слова: хореографическое образование, высшие учебные заведения Великобритании, модули, программы курса, исследования.

Gorbatova Nadezhda, candidate of historical Sciences, associate Professor of the Ballroom Choreography Department of Kyiv National University of Culture and Arts

Current choreographic education in UK higher educational staff

The purpose of the article. To study and analyze the features of higher choreographic education in the UK; to identify perspective directions of development for introduction into the national system of higher art education at the present stage. **The methodology of the study** consists of the principles of objectivity, historicism, multifactor, systemicity, complexity and pluralism; and to achieve the goal methods used: problem-chronological, concrete-historical, statistical, descriptive, logical-analytical. **Scientific novelty.** A comprehensive study of the structure of higher choreographic education in the UK was conducted; the modular system, traditional and newest Bachelor of Arts and Master's (Master's of Arts) programs are considered, peculiarities of somatic learning in the context of expediency of introduction into the national system of higher art education are analyzed. **Conclusions.** Higher choreographic education in the UK promotes graduates' training for independent practice, the ability to pursue career development in a variety of contexts, so teaching and learning dance is regarded as education for a variety of applications.

Key words: choreographic education, higher education institutions in the UK, modules, curriculum, research.

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі хореографічна освіта у вищих навчальних закладах багатьох європейських країн заснована на різноманітних характеристиках навчання, викладання, дослідження танцю, і розвивається відповідно до культурних й соціальних змін на регіональному, національному та міжнародному рівнях. У контексті необхідності залучення міжнародного досвіду для розвитку хореографічної освіти в Україні, вважаємо за доцільне провести дослідження особливостей вищої хореографічної освіти у Великобританії, з метою виокремлення аспектів актуальних для впровадження у вітчизняну систему вищої мистецької освіти.

Мета дослідження. Дослідити та проаналізувати структуру вищої хореографічної освіти у Великобританії; виявити перспективні напрямки розвитку для впровадження у вітчизняну систему вищої мистецької освіти на сучасному етапі.

Аналіз публікацій. На сучасному етапі існує нагальна необхідність у дослідженні особливостей вищої хореографічної освіти в європейських країнах, з метою використання провідного досвіду в процесі реформування системи вищої мистецької освіти в Україні. Вітчизняними науковцями, протягом останніх років, було проведено ряд досліджень та наукових розвідок, у яких висвітлено різні аспекти питання. Наприклад, Т. Повалій («Історія хореографічного мистецтва», 2014) досліджує структуру, зміст та моделі хореографічної освіти в Польщі; В. Солощенко («Нормативно-правове забезпечення вищої хореографічної освіти в об'єднаній Німеччині», 2017) аналізує рівні управління вищою освітою та ієрархію управління системою вищої освіти в країні; І. Ткаченко («Вища хореографічна освіта: досвід німецькомовних країн», 2017) розглядає сучасний стан вищої хореографічної освіти та особливості фахової підготовки хореографів в Австрії,

Німеччині та Швейцарії. Дослідження хореографічної освіти у вищих навчальних закладах Великобританії і досі лишається не висвітленим вітчизняними науковцями, що, у зв'язку з необхідністю всебічного дослідження європейського досвіду, зумовлює актуальність даної статті.

Виклад основного матеріалу. Хореографічна освіта у Великобританії була введена у систему вищої освіти всередині 70-х рр. ХХ ст., коли вплив британського нового танцю та американського постмодерністського танцю, що розвивалися протягом десятиліття, зрештою сформували інноваційну тенденцію у хореографічному мистецтві. Ця тенденція вплинула на розвиток програм суспільного танцю по всій країні і на більшість практикуючих танцюристів Великобританії. Введення ряду соматичних практик у створення та навчання танцю (наприклад, Alexander Technique, метода Фельденкрайса, метода звільнення Скіннера, ідеокінеза та централізації тіла), активне лобювання їх на сторінках професійних хореографічних видань Великобританії («New Dance»), США («Contact Quarterly») та Австралії («Writings on Dance») вплинули на танцювальну педагогіку в університетських хореографічних програмах. Варто відмітити також і вплив на формування нового розуміння втілення і більш ліберальну та всеохоплюючу культурну основу, в контексті хореографічних і творчих можливостей танцю, практиків нового стилю, які посприяли становленню хореографічної освіти у вищих навчальних закладах: С. Рубідж (в Лабані та Чічестерському університеті), М. Престиж (в Інституті виконавських мистецтв Ліверпуля), С. МакЛенан (в Лондонській школі сучасного танцю), С. Рід, С. Уінтлі та С. Макфарлейн (в Університеті Ковентрі), Д. Стівенс (в Університеті ДеМонфорта), Д. Холт (в Університеті Халла) та ін.

На сучасному етапі вища хореографічна освіта у Великобританії регулюється групою квазіавтономних неурядових організацій, які співпрацюють з вищими навчальними закладами, з метою узгодження спрямованості освітнього процесу. Основними в цій структурі є Рада з фінансування вищої освіти для Англії (Higher Education Funding Council for England (HEFCE), що відповідає за фінансування вищої освіти, Агенство з забезпечення якості вищої освіти (Quality Assurance Agency, Quality Assurance Agency for Higher Education), що забезпечує найвищі стандарти кваліфікації у межах дисциплін та якості досвіду студента в процесі навчання, Академія вищої освіти (Higher Education Academy (HEA), що займається якістю навчального процесу та викладання, забезпечує педагогічну підтримку на основі дисципліни та Постійна конференція з танців у вищій освіті (Standing Conference on Dance in Higher Education), відома як DanceHE (SCODHE), що є представницьким органом у відділах вищої освіти, які викладають та вивчають танець у Великобританії і представляє та захищає інтереси танцю як предмета вищої освіти у Великобританії, створює форуми для професійних та наукових дискусій, сприяє заохоченню та поширенню майстерності у викладанні танцю, навчанні та дослідженні [3].

Фінансовий аспект вищої хореографічної освіти у Великобританії було змінено наприкінці ХХ ст. Якщо раніше вища освіта була безкоштовною для усіх бажаючих (у яких було місце для навчання), з можливістю додаткового державного

фінансування для підтримки витрат на проживання, то у 1998 р., у зв'язку з політичною необхідністю, було введено оплату студентами університетської освіти – вартість навчання станом на 2018 р. становить від 11 000 до 11 500 фунтів стерлінгів за рік у бакалавріаті та 13 500 у магістратурі [4]. Протягом останніх років, це істотно вплинуло упорядкування всіх дисциплін для старших курсів у вищих навчальних закладах, в тому числі й хореографічних.

Наразі вищу хореографічну освіту у Великобританії за кваліфікацією бакалавріат пропонує 41 університет та Королівська академія танцю (Royal Academy of Dance), Королівська консерваторія Шотландії (Royal Conservatoire of Scotland), Ліверпульський інститут виконавських мистецтв (Liverpool Institute for Performing Arts), Manchester College, Newcastle College, Greater Brighton Metropolitan College та Leeds City College. Кваліфікацію магістр можна здобути у 18-ти вищих навчальних закладах – University of Lincoln, Middlesex University, University of Surrey, Liverpool John Moores University, Leeds Beckett University, Goldsmiths University of London, University of Salford, Bath Spa University, University of Edinburgh, University of Bedfordshire, University of Chester, University of Chichester, University of Winchester, University of Wolverhampton, University of Roehampton, Trinity Ladan Conservatoire of Music and Dance, University of Huddersfield та Royal Conservatoire of Scotland.

Відповідно, стає зрозумілим, що хореографічна освіта у Великобританії здійснюється у різних умовах вищої освіти – у консерваторіях, на факультетах університетів або у спеціальних програмах (Танцювальна програма в Школі мистецтв Університету ДеМонфорта); у поєднанні з іншими предметними галузями мистецтва (музикою, драмою або образотворчим мистецтвом), фізичною культурою, загальною освітою, терапевтичними дисциплінами тощо.

Хореографічна освіта здійснюється через академічні структури системи навчання, засновані переважно на результатах навчального процесу. Модульна система відповідає Болонській угоді, що полегшує студентам можливість передачі ступенів та кредитів між більшістю європейських країн. Формат системи виглядає таким чином: 1 кредит складає приблизно 10 годин навчання. Кожен заклад розробляє власні модулі та системи, тому існує багато версій модульних конструкцій по всьому сектору, мета яких у тому, щоб студенти досягли 120 кредитів за кожен рік навчання (що відповідає 40-годинному робочому тижню). Бажаним результатом є досягнення 360-ти кредитів за 3 роки навчання. Варто зазначити, що автономія у створенні модульних конструкцій для вищих навчальних закладів є певною відмінною характеристикою. Наприклад, унікальною для Великобританії є система класифікації ступенів відзнаки (діє також і в Університеті Мельбурна, Австралія), процентні оцінки в якій поділяються наступним чином: 1-й клас – 70-100%, 2-й клас – 60%-69% (вступ до аспірантури), 50%-59%, 3-й клас – 40%-49% (звичайна ступінь може бути досягнута за 300 кредитів). Танцювальні ступені у вищих навчальних закладах Великобританії визначаються відповідно до наукових рівнів та особливостей академічних кіл закладу. Більшість з них пропонують практичні заняття з оцінками – від класичного балету до сучасного танцю, британського нового танцю або вуличного танцю та хіп-хопу. Деякі заклади

спеціалізуються на соматичних практиках. Практично всі британські університетські танцювальні програми пропонують і деякі елементи теорії з письмовими оцінками, проте з різними підходами, які залежать від програм (історія танцю, елементи соматичної теорії, феноменології, естетики або хореографії як теоретичної основи). Таке поєднання теорії та практики є поширеним у навчальних закладах Великобританії.

Наприклад, курс Dance Performance BA Honours в одному з найкращих вищих навчальних закладів Великобританії у сфері хореографічної освіти – університеті Мідлсекс (Лондон), розрахований на 3 роки. Теоретичні модулі сприяють розробці академічних аналітичних навичок – курси лекцій з анатомії, науки про рух, історії танців, критичного і рефлексивного аналізу, хорології, спрямовані на підтримку та розвиток творчого мислення задля формування необхідних навичок у подальшій власній хореографічній кар'єрі та різноманітних творчих галузях, а також стають базовою основою для наукової діяльності. Практичні заняття проводяться щоденно і включають танцювальну техніку, виконання танцю та інноваційну хореографію на базі експертного керівництва з основних танцювальних технік – Graham-based, Humphrey-based, Cunningham-based та Release-based, доповнених заняттями з балету тощо, а ряд додаткових занять з джазового, репертуарного та імпровізаційного танцю, сприяють розвитку техніки та навичок роботи. Окрім того, програмою курсу передбачено міждисциплінарну роботу, участь у професійних семінарах, можливість розвивати власні інтереси в різних стилях танцю [4].

Модулі розподілені наступним чином: 1-й рік – «Хореографічна практика» (60 кредитів, обов'язковий курс), «Вивчення танців» (30 кредитів, обов'язковий курс), «Танець: вивчення в контексті» (30 кредитів, обов'язковий курс); 2-й рік передбачає такі модулі як: «Хореографічна практика» (60 кредитів, обов'язковий курс), «Вивчення танців» (30 кредитів, обов'язковий курс), «Джазовий танець» (30 кредитів, додатковий курс), «Імпровізація» (30 кредитів, додатковий курс) та «Репертуар» (30 кредитів, додатковий курс); модулі 3-го року навчання – «Хореографічна техніка – Performance Pathway» (30 кредитів, обов'язковий курс), «Прикладна професійна практика» (30 кредитів, обов'язковий курс), «Незалежний дослідницький проект» (30 кредитів) та «Проект дослідження науки про танці» (30 кредитів).

Аналізуючи особливості хореографічної освіти кваліфікаційного рівня «Магістр», нами було досліджено програми провідних вищих навчальних закладів Великобританії. Варто зазначити, що кількість програм для магістрів коливається від 1-ї – в University of Winchester («Dance MA», розрахована на 1 рік навчання) до 15-ти – в Trinity Laban Conservatoire of Music and Dance, які розраховані на 1, 2 та 4 роки навчання, наприклад «Research Degree Programme MPhil (Master of Philosophy) in Dance/Music/Colloborative Art (на здобуття кваліфікаційного рівня магістр філософії) та Research Degree Programme Phd (Philosophiæ Doctor) in Dance/Music/Colloborative Art (на здобуття кваліфікаційного рівня доктор філософії).

Наприклад, University of Chichester пропонує навчання на магістратурі за такими програмами як: «MA Choreography and Professional Practices», «MA Choreography by Independent Research», «Contemporary Dance PGDip (The

Postgraduate Diploma)», «MA Dance Masters by Research», «MA Performance Dance», «MA Somatic Practices by Independent Research» та ін. [5].

Програма «Хореографія та професійна практика» («MA Choreography and Professional Practices») пропонує освоєння інноваційних та експериментальних підходів до хореографічної практики та передбачає дослідження методів імпровізації, соматичних підходів, розробки нових словників рухів, колективної діяльності та розробок для розвитку власного художнього методу. Студенти мають провести незалежний дослідницький проект обраної теми в галузі хореографії, мають можливість приймати участь у спільних проектах, за допомогою чого можуть розвинути, у межах своєї компетенції, навички управління проектами та міжособистісної командної роботи. Її аналогом є програма «Choreography by Independent Research», яка пропонує професійним танцюристам та хореографам можливість підтвердити власні незалежні хореографічні дослідження, шляхом акредитації попередньої посади та завершення модуля рефлексивної практики або проектом дисертації.

Програма «Contemporary Dance PGDip (The Postgraduate Diploma)» спрямована на надання студентам безперервної інтенсивної підготовки у складі туристичної компанії університету Чічестера – «Mapdance», розвитку професійних навичок, шляхом створення та гастрольних показів репертуарних робіт.

Традиційна університетська програма «MA Dance Masters by Research» розрахована на розвиток дослідницьких інтересів студентів та розробки програми дослідження конкретного аспекту танцю – танець і постмодернізм, практика суспільного танцю, танці в системі освіти, популярний танець, специфічні танцювальні практики, танці і технології, танцювальні та міждисциплінарні мистецтва, історія танцю, танці і політика тощо, за підтримки викладачів – науковців, практичних працівників та кураторів, які працюють в інноваційних галузях дослідження танцю.

Програма «MA Performance Dance», також одна з традиційних для вищих навчальних закладів Великобританії, дозволяє студентам розвинути власну танцювальну практику у якості виконавця, який інтенсивно працює в колі відомих сучасних міжнародних хореографів та виступає з гастрольною компанією університету «Mapdance».

В університетах та консерваторіях існує спектр вивчення танцю, що сприяє особливому підходу до розвитку танцювальної практики кожного студента [6, 48]. Наприклад, в університеті Ковентрі працює відділ для сприяння розробки студентами власних стилів та методів роботи, у контексті соматичних практик. Експертним персоналом відділу танців в університеті Чічестера було розроблено програму «MA Somatic Practices by Independent Research», яка спрямована на вивчення соматичних практик і практик соматичного інформування в сучасному та історичному контекстах. Програма розрахована на студентів, з досвідом професійної практики не менше 3-х років або тих, які отримали диплом соматичної практики [5].

На думку багатьох вчених та хореографів-практиків, можливість пізнання студентами різноманітних можливостей тіла завдяки розвитку ряду технологій,

можна розглядати як загальний елемент танцю у вищій хореографічній освіті. Наразі серед викладачів танців Великобританії триває дискусія щодо остаточного визначення майбутнього соматичних танців, співвідношення соматика та хореографічних прийомів у танцювальній практиці студентів. З точки зору вищої хореографічної освіти, соматика може забезпечити радикалізацію або вирішення моделі модернізму (постмодерна), засобами ключових понять соматичних танців – концентрування на підвищенні сенсорної обізнаності, інтеграція тіла та розуму, ефективність рухів розглядається наразі як значний внесок у педагогіку танцю ХХІ ст., у поєднанні з певною професійною хореографічною практикою в цілому. Позиція керівництва вищих навчальних закладів Великобританії у даному контексті однакова – заохочувати та сприяти розширенню можливостей окремих студентів для досягнення ними повного розкриття потенціалу, а також прийняття обґрунтованих рішень про власну кар'єру та безперервний професійний розвиток [8].

Визнаючи доцільність залучення соматичного навчання у вищу хореографічну освіту, подібні програми, з акцентом на індивідуальній точці зору студента, сприянні самоосвіті, залученню імпровізаційних, рефлексивних практик та практики внутрішнього самоусвідомлення, активно впроваджують в освітній процес провідні вищі навчальні заклади світу.

Варто зазначити, що у вищій хореографічній освіті в Україні досвід Великобританії щодо введення соматичного навчання у професійну підготовку студентів-хореографів великою мірою проігноровано. Н. Чілікіна зазначає, що подібна орієнтація на «суто практичний професійний підхід, який базується на застарілих культурних парадигмах» негативно впливає на конкурентоспроможність українських хореографів [1, 300].

Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. Dance Medicine and Science, як багатоаспектна наука, що сублімує знання з медицини, спорту, соматика, телетерапії, фізіотерапії, танцю, анатомії, фізіології, психології, кінезіології, біомеханіки, аналізу рухів та харчування, була визнана окремою галузю хореографічної освіти [7, 112]. Важливим новаційним підходом у розвитку хореографічної освіти у деяких вищих навчальних закладах Великобританії стало запровадження курсів «Dance Medicine and Science», спрямованих на вивчення студентами теорії руху людини задля звукової, логічної та осмисленої танцювальної діяльності, у яких поєднано теорію та практику у контексті танцювальних технік, хореографії та педагогіки. Наразі вони запроваджені у навчальну програму таких навчальних закладів як: Bucks New University, London Metropolitan University, Manchester Metropolitan University, Trinity Laban Conservatoire of Music and Dance, University Campus Suffolk, University College London, University of Edinburgh та University of Wolverhampton [2, 8–10].

Для системи хореографічної освіти у вищих навчальних закладах Великобританії характерна глибинна практика вивчення мистецтв, яка є унікальною і сприяє здобуттю студентами освіти найвищого рівня, досягненню високих професійних можливостей у багатьох галузях.

Висновки. Вища хореографічна освіта у Великобританії сприяє підготовці випускників до незалежної практики, можливість здійснювати кар'єрне зростання у

різноманітних контекстах, відтак викладання та вивчення танцю розглядається як освіта для різноманітних сфер застосування.

Література

1. Чілікіна Н. Проблематика сучасної хореографічної освіти. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2015. № 12. С. 298–308.
2. Beck S. Educational Opportunities in Dance Medicine and Science. Pittsburgh : International Association of Dance Medicine and Science, 2012. 25 p.
3. Constitution Standing Conference on Dance in Higher Education. DanceHE: веб-сайт. URL : <http://dancehe.org.uk/aboutus/constitution> (дата звернення 20.04.2018).
4. Dance performance. BA Honours Middlesex University : веб-сайт. URL : <https://www.mdx.ac.uk/courses/undergraduate/dance-performance> (дата звернення 20.04.2018).
5. Department of Dance. University of Chichester : веб-сайт. URL : <https://www.chi.ac.uk/institute-education/our-courses/pgce-qualifications/pgce-secondary-dance> (дата звернення 22.04.2018).
6. Fortin S. The experience of discourses in dance and somatics. Journal of dance and somatic practices. 2009. № 1. pp. 47–64.
7. Minton S. Research in dance: educational and scientific perspectives. Dance Res. 2000. № 32/1. pp. 110–116.
8. Our mission, aims and objectives. University of Hull : веб-сайт. URL : <http://www2.hull.ac.uk/student/careersandemployability/aboutus/missionobjectives.aspx> (дата звернення 24.04.2018).

References

1. Chilikina, N. (2015). The Problem of Modern Choreographic Education. Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia, 12, 298–308 [in Ukrainian].
2. Beck, S. (2012). Educational Opportunities in Dance Medicine and Science. Pittsburgh : International Association of Dance Medicine and Science [in English].
3. Constitution Standing Conference on Dance in Higher Education. DanceHE : web-site. URL : <http://dancehe.org.uk/aboutus/constitution> [in English].
4. Dance performance BA Honours. Middlesex University : web-site. URL : <https://www.mdx.ac.uk/courses/undergraduate/dance-performance> [in English].
5. Department of Dance. University of Chichester : web-site. URL : <https://www.chi.ac.uk/institute-education/our-courses/pgce-qualifications/pgce-secondary-dance> [in English].
6. Fortin S. The experience of discourses in dance and somatics. Journal of dance and somatic practices. 2009. № 1. pp. 47–64 [in English].
7. Minton, S. (2000). Research in dance: educational and scientific perspectives. Dance Res, 32/1, 110–116 [in English].
8. Our mission, aims and objectives. University of Hull : web-site. URL : <http://www2.hull.ac.uk/student/careersandemployability/aboutus/missionobjectives.aspx> [in English].